

DR. KOVÁCS SÁNDOR: HOGYAN GYAKOROLJUNK

KITŰZNI A CÉLT; AKARNI A CÉLT; ELLENŐRIZNI, ELÉRTÜK-E A CÉLT?

I. „Minden munka akkor eredményes, ha célját világosan látod. Tűzd ki tehát tanulásod célját nagyban és kicsiben is. *Nagyban* így fogalmazd meg: »Szebben fogok zongorázni, mint bármely zongorása a világnak!« Talán nem fogod elérni; de ha nem akarsz az elsónél is különb lenni, a középszerűt sem éred el. *Kicsiben:* »Ezt a darabot, ezt a mondatot, ezt az ütemet, ezt a hangot fölülmúlhatatlanul fogom megcsinálni!«

Ismerned kell a mai zongorázás mértékét és színvonalát. Légy ezért jelen minden művész hangversenyén; igyekezzél igazságosan ítélni, befolyásolatlanul irigységtől és közvéleménytől. Tedd fel magadban, hogy mindnyájuk erőnyeit egyesíteni fogod, hibáikat pedig el fogod kerülni.

Gyakorlásoddal arra készülsz, hogy tudásodat nyilvánosan bemutasd, ha nem hangversenyen, úgy órán. Lélektani kísérletek megmutatták, hogy más és más a tanulás eredménye, hogy erre vagy arra a célra tanulok. Ne arra törekedj, hogy otthon, magadnak jól játsszál, hanem képzelj el magad a hangversenydobogón még skálázás közben is. Azt is jól teszed, ha egy szigorú és hozzáértő bírót képzelj el az első sorokban: pl. Beethovent vagy magát Bachot.

A *kis* célok gyakran látszólag az ellenkező irányban fekszenek, mint a *nagy* cél: sokat kell lassan játszani, hogy végül gyorsan játszhaszál; sok részletmunkát végezned, hogy az *egész* kialakuljon; sok mechanikai tanulmányt gyakorolnod, hogy szellemi fölényed érvényesülhessen.

II. Általános az a nézet, hogy valaki művész legyen, elég, ha *művészi* képességei vannak, pl. jó hallás, képzelet, könnyűség a testi megvalósításban. Ez tévedés. *Mert mindez semmit nem ér, ha erős akarat nem párosul velük.* Az akarat az első kellék, hogy pályád sikerüljön; mert erős akaráttal szinte korlátlanul javíthatod természetadta képességeidet, a cél akarása nélkül pedig a legragyogóbb muzikalitás is posványba züllik. *Akinek nincs akarata, az tehetségtelen.* Akit minduntalan unszolni kell a tanulásra, az jobb, ha abbahagyja a tanulást; nem lesz belőle semmi. Ez a tehetségtelenség leggyűlöletesebb neme.

III. Csak akkor fogod elérni a célt, ha hiszel is abban, hogy elérheted. Tiltsd meg magadnak az ilyen gondolatokat: »Erre úgysem vagyok képes; ehhez nincs tehetségem.« Ha így szólsz magadhoz, mielőtt valamely munkába kezdesz, már eleve valószínűvé titted, hogy nem lesz sikered. Kijelentésed parancsként fog hatni önmagadra. Ugyanennyi fáradtsággal azonban a sikert parancsolhattad volna magadnak, mondván: »A dolog menni fog; mennie kell; minden erőm össze fogom szedni, hogy menjen.«

Fejleszd ki minden képességedet a végső fokig és meg fogod látni, hogy az a produkció, melybe minden szellemi erődöt beletömörítetted, megnyeri az embereket, még akkor is, ha az abszolút mértéket nem ütné meg. (Viszont: amit fél-kedvvel, nem teljes odaadással csinálsz, visszatetszik, még ha a világ első zenésze volnál is.)

Hidd el azt is, hogy sohasem késő elkezdened a tanulást. Kishitűség vagy lustaság így beszél: »Már minden el van hibázva; hogyan javíthatnék ki évtizedes hibákat?« vagy »Ha annak idején jobban tanítottak volna, ma másutt volnék.« Gyümölcstelen dolog a múlton keseregni; képzelj el egy szép jövőt és verekedd ki! A gyermek teste formálhatóbb, az igaz; de a felnőtt esze, akarata erősebb, ez pedig ezerszerre inkább kell a tanuláshoz. Azonkívül a felnőtt szervezetet sokkal nagyobb mértékben lehet alakítani, mint általában képzelik.

IV. Egy amerikai tudós vonalakat rajzoltatott le, olyan módon, hogy a kísérleti személyek nem láthatták a saját kezüket rajzolás közben. Ennélfogva nem is gyakorlódtak a rajzolásban. Ha *látták* a kezüket, gyakorlódtak. Vagyis kiderült, hogy *a munka ellenőrzése a gyakorlás legfőbb feltétele.*

Nyisd ki füled, tartsd résen eszed, ha játszol. Légy kérlelhetetlen, sőt rosszakaratú bírāja önmagadnak. Szokd meg felvetni ezt a kérdést: »Bach mit szólna hozzá?«

Járj el módszeresen: szedd pontokba a hibákat és javítsd ki őket sorban. Ha nagy számmal vannak, egyenként irtsd ki őket, úgy, hogy figyelmed *egyre* irányítod, a többit egyelőre elhanyagolván. A goromba hibákon kezd, a kicsiken végezd! A legnagyobb hibának a megakadást tekintsd; utána következnek a vétségek a ritmus és a tempó egysége ellen és a hamis játék, végül a magasabbrendű művészi követelések (pl. dinamika, értelmesség, kifejezés) nem teljesítése.

Tedd törvényeddé, hogy ugyanazt a dolgot soha kétszer egyformán el nem játszod: ha két egymásra következő ismétlés közül a második nem *jobb* az elsőnél, akkor már *rosszabb* is. Hogy miben legyen jobb, azt tervezd meg és ne bízd a véletlenre. Ha valami nem sikerül, ne próbálkozz vele vaktában ismét, hanem derítsd ki a sikertelenség okát, - bármely fáradságos nyomozás árán is - és szüntesd meg.

Légy azonban tisztában azzal, hogy a hiba megállapításával még nem szűnt meg a hiba. Diagnózistól még nem gyógyult meg senki; gyógyítanod is kell.

Szokd meg, hogy minden sikertelenség okát magadban keresd, így megszerzed a jogot arra, hogy sikereidet is magadnak tulajdonítsad.

Minden este állapítsd meg, miben haladtál aznap a tegnaphoz képest; összegezd a nap eredményeit. Ez mindennél jobban fog serkenteni.

TÚLSÚLYBA HOZNI A KEDVEZŐ DISZPOZÍCIÓKAT

A tanulást a léleknek az a tulajdonsága teszi lehetségessé, hogy minden mozgás, mely belőle kiindult, hajlamot, diszpozíciót hagy benne hátra, hogy másodszer ezt a mozgást könnyebben indítsa meg. Minél gyakrabban megy végbe valamely folyamat, annál könnyebben, kisebb fáradsággal, biztosabban, gyorsabban fogja megismételni. Valamely zenemű eljátszása végeredményben bizonyos mozgásoknak egy bizonyos sorrendben való elvégzéséből áll; a tanulás célja: *ezeket* a mozgásokat, *ezt* a sorát a mozgásoknak az idegrendszer hajlamává, szokásává tenni.

Ámde a céljaidra kedvezőtlen mozgások éppúgy szokásoddá válnak, mint a kedvezőek. Az idegrendszer nem válogat: befogad minden benyomást, mely éri. Vagyis: hiába ismételsz egy darabot százszor, ezerszer, milliószer kifogástalanul, még mindig nem tanultad meg a teljes biztonságig, ha közben, bár ritkábban, de hibásan is játszod. Hiába mondd a hibás játékokra *utólag*: »Ez nem számít!« vagy: »Hiszen tudom, hogyan kellene!«, mert igenis számít: már hátramaradt egy helytelen diszpozíció szervezetedben; és eszed hiába tudja, miképp volna jó, idegeid nem tudják és már befogadták a rosszat. Nincs felejtés! A kedvező és kedvezőtlen emlékek egyaránt felhalmozódnak benned; egyforma valószínűséggel fognak előtörni akkor, midőn, mint pl. a hangversenyen, csak a kedvezőeket akarnád produkálni.

I. Gondoskodjál arról, hogy *egyszer se* játsszad el hibásan a darabodat, mindig csak jól.

Ez lehetséges, ha három követelést teljesítesz:

1. Ha előre átgondolod és megtervezed minden részletében azt, amit csinálni fogsz.
2. Ha megfeszített figyelemmel játszol.
3. Ha lassan játszol. Még a legnehezebb darabra nézve is kell egy oly lassú tempónak lennie, melyben hiba nélkül el lehet játszani. Ez a tempó rendszerint sokkalta lassúbb, mint az ember elképzelné. Ennél a tempónál pedig maradj meg egy ideig azután is, hogy az az érzésed támad, hogy már gyorsabban is tudnád. Semmi sem szilárdítja meg úgy az emlékek kapcsolatát, mint a nagyon lassú tempó; így mintegy több idejük van, hogy egymáshoz szövődjenek. Időt is nyersz a lassú gyakorlással; mert bár minden egyes eljátszás tovább tart is így, sokkalta kevesebb eljátszásra van szükség, hogy biztos eredményt érj el.

II. Tegyük fel, hogy mégsem hozod össze előszörre hibátlanul a dolgot, hanem bizonyos számú próbálkozásra van szükséged az első sikerült eljátszásig. Ebben az esetben ne tégy úgy, ahogy általában tenni szoktak, hogy a tanulást csak az első sikerült eljátszásig folytatják, azután pedig nyomban abbahagyják, mondván: »Íme, már tudom!«, hanem éppen ellenkezőleg, tekintsd a próbálkozás időszakát valami szükséges rossznak, melyen kénytelen-kelletlen át kell esni, melynek nyomát azonban lehetőleg ki kell irtani, s melyet lehetőleg rövidvé kell tenni, a tulajdonképpeni tanulást azonban ennek az időszaknak befejeztével, az első sikerülés után indítsd meg.

Mert mit tettél a próbálkozás időszakában? Helytelen diszpozíciókat halmoztál fel idegrendszeredben. Ha már most abbahagyod a tanulást az első sikerült eljátszás után, úgy számos helytelen diszpozícióval *egy* helyes diszpozíciót helyeztél szembe. Holott arról kellene gondoskodnod, hogy a helyes diszpozíciók sokszorosán felülmúlják a helyteleneket; annál inkább, mivel a helytelen benyomásokat a tanulás kezdetén fogadtad be, az első benyomások pedig különösen erősek és maradandóak.

Helyesen teszed ezért, ha előírod magadnak: ezt a darabot vagy menetet, ennyi napon át, ennyiszor fogom eljátszani. Ha az eljátszások közé hibás tévedne, ellensúlyozd 3-5 jó eljátszással.

III. Különösen fenyeget az újabb balsiker veszélye, mikor gyorsítod a darab tempóját. Vedd elejét ennek úgy, hogy (metronómmal) visszatartod magad egy ideig *egy* tempóban, még akkor, ha úgy érzed, hogy gyorsabban is győznéd; és hogy a tempót fokozatosan gyorsítod, pl. naponként vagy minden másnap egy metronómszámmal.

IV. A hibás helyeket úgy javítsd, hogy előlről kezded a művet, vagy legalábbis jóval a hiba előtt és a veszélyes helyen megfeszíted figyelmedet, hogy másodszor már el ne hibázd. Ha melléüteseket kiigazítasz, azután továbbmész, mintha mi sem történt volna, ezzel lelkiismeretedet megnyugtattad talán, de jobban nem tanultad meg a darabot.

SZÁMOLNI AZ ELSŐ BENYOMÁSOK MARADANDÓSÁGÁVAL. SZÁMOLNI AZZAL, HOGY SEMMIT SEM LEHET A VÉGTELENSÉGIG TANULNI. NEM ELFECSÉRELNI AZ ELJÁTSZÁSOKAT.

I. Az idegrendszer fényképezőlemezhez hasonló, mely jó és rossz képeket egyaránt felvesz. A lemezek a fogékonysága a fény iránt folyton csökken, úgy, hogy míg az első felvételek igen élesek rajta, a későbbiek egyre homályosabbak lesznek, míg egészen érzéketlenné nem válik a fényvel szemben. *Az első benyomások összehasonlíthatatlanul felülmúlják a többieket erőben és tartósságban.*

Minden produkciód sorsát nagyrészt az dönti el, miképp gazdálkodtál az első benyomásokkal. Ha vaktában nekivágsz a darabnak, egy csomósor eljátszogatod félfigyelemmel és lomposan, ismerkedés és tájékozódás ürügyével, már a kedvezőtlen hajlamok egész tömegét vájtad bele szervezetedbe. Éppen ezeknek a *legkevésbé megfontolt* eljátszásoknak nyomaitól tudsz majd a *legnehezebben megszabadulni.*

II. Általában azt hiszik, hogy minél többször ismételt valamit az ember, annál jobban tudja. Ez így nem áll. Ugyanis nemcsak az első benyomás erősebb a többiekénél, hanem általában *minden benyomás erősebb az utána következőknél.* Más szóval: ha egy benyomás gyakran ismétlődik, hatása az idegrendszerre egyre csökken, s végül megszűnik.

Vagyis: *semmit sem lehet örökké tanulni.* Ugyanarra a darabra vonatkozólag ugyanannyi szorgalommal kevesebb javulást érek el; végül elérkezem egy ponthoz, melyen túl minden igyekezetem eredménytelen.

Minden darab megtanulásának céljaira csak egy bizonyos, korlátolt számú eljátszás áll rendelkezésemre. Ha erre gondolsz, el fogod hagyni még ezt az álláspontot is: »Igaz, hogy most az egyszer hibásan játszottam, de majd ellensúlyozom sok-sok jó játékkal!«, mert tudod, hogy *ahány rossz eljátszást vittél véghez, ugyanannyi jó eljátszásnak a lehetőségétől fosztottad meg magad.*

Légy tehát takarékos az eljátszásokkal s használj fel jó eljátszásokra a tanulásnak első, legtermékenyebb korszakát. Csak teljes lelki összeszedettségben játsszál; fáradtan ne gyakorolj, mert elfecsérelsz egy bizonyos számú eljátszást, anélkül, hogy hasznod volna belőle.

III. Kísérletek azt mutatták, hogy a tanulás céljaira rendelkezésre álló ismétléseket jobban használod ki akkor, ha több gyakorlási napra osztod el őket.

Jó, ha egy naptárba előre feljegyzed, mely művekkel és mennyi időn át akarsz foglalkozni. Ez a beosztásod alkalmazkodjék egyrészt az időponthoz, melyre el kell készülnöd, másrészt tapasztalataidhoz arra vonatkozólag, hogy számodra *egyénilag* körülbelül mely száma a napi ismétléseknek a legelőnyösebb. Ezt a tapasztalatot csakhamar meg fogod szerezni, ha egy ideig kísérletezel és megfigyeled magad.

IV. A tanulás, mint említettem, egy bizonyos ponton túl már nem jár eredménnyel. Hogy ehhez a ponthoz elérkeztél, észre fogod venni azon, hogy bármennyiszor ismétled is a darabot, már nem vagy képes javítani rajta. Ha pedig mindamellett folytatod a gyakorlást, játékos romlani kezd. Legyen ilyenkor lelkierőd azonnal beszüntetni a tanulást.

A tapasztalat szerint van még ezután is mód arra, hogy a darab játékát továbbfejleszd. Ugyanis ha valamely darabot hosszabb időn át nem játszottál, minden gyakorlás nélkül is jobban győzöd, mint annak idején. *Az emlékképek érnek, szerveződnek, ha nem frissítjük is fel őket.* Használj ki javadra ezt a jelenséget! Tedd félre a darabot, mielőtt érzed, hogy a tanulás holtpontjához érkeztél, pihentesd 1-2 hónapig és akkor vedd újra elő. Az újabb tanulás hatása alatt a darab egy ideig ismét fejlődni fog, azonkívül, hogy a pihentetés által különben is javult.

A második tanulást sem lehet örökké folytatni: találd el ismét az időpontot, melyben abba kell hagynod és azt, melyben harmadszor is nekifogsz. Az újabb pihentetés alatt a darab újból érni fog és így tovább.

Ismét rajtad áll, hogy kitudd, mi nálad egyénileg a darabok érési ideje. Ha ugyanis a pihentetés túlságosan sokáig tart, az emlékképek enyészésnek indulnak, ha túlságosan rövid ideig, úgy nem érnek meg; a pihentetés legkedvezőbb tartama mindenkinél más. Jegyezd fel naptáradba a tanulás újra felvételének időpontját, minden darabra nézve.

V. Amilyen fontos abbahagyni a darab játékát, ha már nem fejlődik, épp olyan fontos nem abbahagyni, amíg még fejlődik. Valamit néhány napon át gyakorolni, aztán hosszabb időre abbahagyni a tanulást, néhanapján ötletszerűen ismét foglalkozni vele: kárba veszett munka. Így az emlékképek nem erősíthetik egymást, nem is érnek meg, mert nem vernek gyökeret. Tanulj mindent legalább 3-4 hétig mindennap, vagy minden másodnap és frissítsd fel legalább kétszer, hónapok múltán.

ELVÁLASZTANI A TANULÁS SZELLEMI ÉS TESTI RÉSZÉT

A zongorista képzeletében játék közben a lelki képeknek három sora pereg le:

1. *Látja* maga előtt a kottát és a billentyűzetet.
2. *Hallja* előre a hangokat, melyeket játszani fog.
3. *Érzi* előre a mozgásokat, melyeket végezni fog.

A képzeteknek ez a három sora a zongorázás *szellemi* részéhez tartozik; a mozgások megvalósítása a *testi* rész. Kísérletek azt mutatták, hogy a zongorázás szellemi része a zongoristák legnagyobb részénél igen tökéletlen; nevezetesen, hogy a hallási sor, tehát éppen az a része az elképzelésnek, mely a *muzsikát teszi*, nagyon hézagos és halvány; sokszor úgyszólván a világon sincs. Más szóval: a legtöbb zongorista számára a zongorajáték nem egyéb, mint mozgások gépiesen megtanult sora.

Ezen a nagy bajon úgy iparkodtam segíteni, hogy megkíséréltem elválasztani a szellemi részt a testi résztől. Évégből felszólítottam tanítványaimat, gyakoroljanak kotta nélkül már megtanult darabokat csak *képzeletben*, zongora nélkül; továbbá, hogy kíséreljék meg, hogy egy darabot megtanuljanak kotta nélkül, még *mielőtt a zongorán eljátszanák*. Az eredmény felülmúlt minden várakozást: *az így megtanult darabok művészileg sokkal érettebbek, technikailag sokkal tökéletesebbek voltak a szokottnál; az akadozás megszűnt azoknál is, akik addig még egy darabot sem voltak képesek megakadás nélkül végigjátszani*.

Kiderült: 1. hogy a zongora nélkül való gyakorlás nagyobb technikai tökéletességre, különösen pedig nagyobb végső gyorsaságra vezet; 2. hogy a műveknek zongora nélkül való megtanulása hosszabb időt vesz bár igénybe, de eredménye biztosabb és maradandóbb, mint a zongorán való megtanulás. Bizonyos azonban, hogy egyrészt a tanulás ideje a tanulás eme módjának nagyobb gyakorlottságával egyre rövidebb lesz; másrészt a játék minőségének javulása megéri azt a kis időtöbbletet, melyet érte fizetünk.

Magasabbrendű és művészhez egyedül méltó eljárás előbb megtervezni, azután megvalósítani. A színész megeleveníti maga előtt a személyt, melyet játszani fog, mielőtt szerepe megtanulásához látna; az építész terveket készít; a szobrász előre tudja, mit fog csinálni a márvánnyal, mielőtt hozzányúl; miért volna éppen a zenész kivétel? A te anyagod semmivel sem értéktelenebb és éppoly helyrehozhatatlan, mint a márvány.

Ha hozzászoktál a zongora nélkül való tanuláshoz, nem kell egész nap a zongora mellett ülnöd, munkád egy részét a szabadban is végezheted.

Első kísérleteid a hangszer nélkül való tanulás terén nehezen fognak menni. Azonban ne engedd megintogni akarodat és bizalmadat. Csak egy hónapon kell átvergődnöd, azontúl a dolog egyre könnyebben megy, végül nélkülözhetetlen szokásoddá válik. Azonban ne kísérelj fáradt fejjel, éppen, mert sokkal nagyobb szellemi munka a szokott tanulásnál, csak friss szellemi állapotban végezd, ha lehet, reggel. Minden zavaró körülményt távoztass el; gondoskodjál csendről; ülj vagy feküdj le kényelmesen; hunyd be a szemed.

Minden elképzelésed legyen különb az előzőknél; ne állj meg az első sikerült elképzelésnél.

Semmit sem bírsz gyorsabban eljátszani, mint amily gyorsan elképzelni bírod.

A SZELLEMI TANULÁS SZELLEMI FELTÉTELEI

Csak úgy fogod sikeressé tenni a gyakorlásodat, ha mindent elkövetsz, hogy az alábbi képességeidet minden irányban módszeresen megnövelj:

I. Hallás: igazán jó zenész csak az lehet, ki belsőleg hallja, amit játszani fog és fülével ellenőrzi, amit már játszott. Belső hallása azonban csak annak van, kinek külső hallása kitűnő, más szóval, csak az fogja elképzelni tudni, miként hangzik a zenemű, melynek kottáját olvassa, aki ugyanazt a zeneművet hallás után le is tudná írni.

Szerezz kitűnő külső hallást magadnak. Gyakorold a hangközök éneklését és felismerését. Ismerd fel és bontsd alkotó hangjaikra az akkordokat. Szerezd meg a képességet, hogy valamely hallott zenemű bármely szólamát hallásoddal követni tudd. Szép és kellemes módja a hallás képzésének a lapról éneklés. Énekelj magadnak ama daraboknak, melyeket játszani akarsz, mindazon szólamait, melyek egyáltalán énekelhetők, mielőtt a zongorázáshoz fogsz. Mivel a zongorahangot megszólalása után már nem lehet befolyásolni, a legtöbb zongorista megszokja, hogy csak a hangot kezdő pattanásra figyeljen, a hang folytatását pedig elhanyagolja. Az éneklés segít ezen a nagy bajon és ezáltal kifejleszti az érzéket a zenei összefüggések felfogása iránt. Tanuld meg jókor, hogy felismerd a különböző zenekari hangszerek hangját; ezáltal fejlődni fog érzéked a zongora különböző hangszínei iránt is.

II. Emlékezet: A zongora nélkül való tanulás módszere azt kívánja tőled, hogy minden művel ismerkedjél meg alaposan, mielőtt a zongorához ülsz, hogy eljátsszad. Ebben már benne van a követelés, hogy mindent kotta nélkül játsszál. Ez lehetséges. Az emlékezetet ugyanis szinte korlátlan mértékben lehet fejleszteni. Tűzd ki célodul, hogy minden zeneművet, mellyel összekeverülsz, megtanulsz kotta nélkül és csodálkozással fogod látni, hogy idomul át és nő meg emlékezed ehhez a célhoz képest.

Ez játékos minőségére is hatással lesz: 1. Azáltal, hogy gyorsabban készülsz el a darab megtanulásával, kevésbé unod meg, üdében és elevenebben játszod. 2. Műsorod nagyobb és változatosabb lehet. 3. Ha váratlanul gyorsan el kell készülnöd valamely hangversenydarabbal, nem leszel tanácstalan. Végül 4., abban a tudatban, hogy emlékezedre jobban rábízhatsz magad, szabadabban és művésziesebben fogsz játszani.

Az emlékezet valamely ágának fejlesztése az emlékezetet általában fejleszti. Így, aki gyakorolja magát számok megtartásában, az könnyebben jegyez meg pl. verseket vagy idegen szavakat is. Használd ki ezt a jelenséget: gyakorold magad a mindennapi életben hasznos adatok megtartásában.

III. Figyelem: Tanulásod, produkciód csak akkor lesz sikeres, ha feszült figyelemmel megy végbe. Csakhogy az emberi természettel ellenkezik a hosszantartó figyelés.

Ha érzed, hogy figyelmedet valamely darab eljátszása közben csak egy bizonyos pontig vagy képes fenntartani, tedd fel magadban, hogy a legközelebbi eljátszásnál egy ütemmel tovább fogsz figyelni, azután majd ismét és ismét egy ütemmel tovább. Szokd meg, hogy figyelmednek csak ott engedsz pihenőt, ahol a darab formailag tagolódik.

A tempó gyorsítása és a megakadás a lazuló vagy megszakadó figyelem legszembeszökőbb tünetei.

Ami érdekel, arra figyelek, amit unok, arra nem bírok figyelni. Tehát csak azt tanuld, ami érdekel. Ez sok tekintetben tőled függ. Hanyatló érdeklődésedet felszíthatod, ha pl. valamely etűdöt más hangnemekben is játszol (ugyanazzal az ujjrenddel), vagy technikailag kissé átalakítod, pl. a trillaszerű alakzatokat kibővíted, felbontott akkordokat, oktávákat egyszerre ütsz meg, stb. Az sem haszontalan munka, ha a jobb kéz szólamát balkézddel is, unisono is gyakorlod, mert az egyik kéz gyakorlása a másikat is ügyesebbé teszi ugyanarra a mozgásra. Ha valamely darab egy része sokszorosan nehezebb a többinél, előbb a nehéz részt tanuld meg jól, csak aztán az egészet; így kevésbé fenyeget a megunás.

Gyakorold figyelmedet a zenén kívül is, abban a tudatban, hogy így közvetve zenei figyelmedet is gyakorlod. Próbáld meg az élet legegyszerűbb tevékenységeit is, pl. a mosakodást vagy öltözködést tömény figyelemmel véghezvinni; tiltsd meg magadnak az elkalandozást olvasás közben; figyelj arra, amit beszélnek hozzád és körülötted; szerezd meg a képességet, hogy többek beszédjére egyidejűleg bírd figyelni. A fő azonban az, hogy akard, hogy figyelmed javuljon: ha ez a szándékod, megtalálod az eszközöket is, melyekkel célt érsz.

IV. Zenei értelem és műveltség: Ismerned kell pl. a mű felépítésének elvét, mondattani és összhangzattani szerkezetét; ismerned kell az illető kornak, a szerzőnek művészi szándékait, sajátosságait, stílusát, általában és esetleg az illető műre nézve; tisztában kell lenned azzal, vajon merőben zongorahatásokra törekszik-e, vagy a zongora talán csak a zenekar vagy a vonósnegyes vagy az orgona pótléka kíván lenni, és így tovább. El kell jutnod odáig, hogy mindezekben önálló ítéleted legyen. Evégből:

- Légy tudós az összhangzattanban. Hallanod kell a harmóniákat és kapcsolatukat. Meg kell látnod a zenemű harmonikus vázát és a törvényszerűségeit, mellyel a hangzatok egymást maguk után vonják; igyekezned kell odáig feljutni a megértésben, hogy képes légy a mű minden egyes hangzatáról megmondani, miért áll azon a helyen, mi a szerepe az egészre nézve.

- Ismerned kell a zeneirodalmat, nemcsak körülbelül, hanem úgy, hogy tüzetesen elemzel minden művet. Járj el hangversenyekre. Játsszál négykezes és kézzongorás kivonatokat. Kísérj éneket és mindenféle hangszer!

- Jól kell tudnod a zene történetét. Olvass könyveket nagy zeneszerzők és művészek életéről; olvasd leveleiket. Ne elégedjél meg a puszta adatok tudásával; nézz át gyűjteményeket, melyek régi muzsikát tartalmaznak; próbáld magad beleélni, igyekezzél meglátni és megszeretni benne a szépet.

- Légy művelt zenész!

- Légy művelt ember!

A KÉPZELŐTÍPUST ÁT LEHET ALAKÍTANI. A ZENETANULÁS MAGASABB CÉLJA: KÜLÖNB EMBERRÉ VÁLNI.

I. A zenét az emberek nem egyformán képzelik el. A képzetek teljes rendszere, melyben tehát mind a látási, mind a hallási, mind a mozgási képek bennfoglaltatnak, kevés emberben van meg hiánytalanul. Rendszerint kettő e közül kifejezettebb, a harmadik halványabb. Így vannak látási-mozgási képzelőtípusok, ezek az ügyesek, de akadozók; vannak hallási és látási képekkel dolgozó típusok, ezek a muzikálisak, de ügyetlenek; a legkedvezőbb a hallási mozgási képzelőtípus.

A kísérletek azt mutatták, hogy a képzeletben gyakorlás folyamán a hiányzó harmadik tényező hozzáfejlődött a már meglévő kettőhöz. Aránylag kis fáradsággal, aránylag rövid idő alatt a kísérleti személyekben váratlan, új képességek mutatkoztak; ennek következtében megváltozott a magatartásuk a zenével szemben; sikereik szaporodtak; emiatt bátrabban és szabadabban muzsikáltak; önérzetük, önbizalmuk általában megnőtt.

A legtöbb ember tehetségesebb, mint hiszi, csak nem ért tehetsége kihasználásához. Senkinek sincs tehát oka kétségbeesni vagy elcsüggedni amiatt, hogy képességei ebben a pillanatban látszólag kisebbek, mint más szerencsésebb tehetségéi, aki vele született vagy kis fáradsággal szerezte meg őket. Feküdjék neki fejlesztésüknek: talán végül mindenkit felül fog múlni. Gyávaság, restség és bűn önmagad és mások előtt arra hivatkozni, mily óriási, mily nevetséges a különbség a saját játékos és a kész művészé között. Hát talán tudod, miképp kezdte az a művész? Micsoda fáradságok és átalakulások árán ért el oda, ahová elért? Másfelől: ismered saját képességeid határát? Van jogod ítélni róluk, mielőtt a végsőkéig megfeszítetted volna őket? Sok zongorásnak gyengéje, hogy azt hangoztatja, hogy művészetéhez könnyűszerrel, munka nélkül jutott; ezáltal, úgy véli, bámulatra méltóbbnak tetszenek képességei. Ne hidd el, hazugság!

A személyiség átalakítható! Alakítsd tehát művésszé magad! Ámde jelentékeny művész csak jelentékeny ember lehet: alakítsd magad jelentékeny emberré!

II. A pedagógusok különbséget szoktak tenni tartalmi és formai tanulás között. *Tartalmi tanulás*, ha hasznos ismereteket teszek magamévá, pl. az egyszeregyet, vagy a skálák ujjrendjét; *formai tanulás*, ha maga az ismeret mellékesebb, fontos valamely lelki tulajdonság fejlesztése a tanulás által pl. latin verseket tanulok, hogy emlékezetemet gyakoroljam. A formai tanulást az teszi lehetségessé, hogy valamely lelki tulajdonság részben való képzése azt a lelki tulajdonságot minden irányban fejleszti.

Használd fel a zenetanulást önmagad formai nevelésére! Mennyivel különb eszköz erre a muzsika, mint a latin versek és hasonlók. Mennyivel több figyelmet, akaratot, gondolkodást követel! Mennyivel jobban lehet benne megítélni a sikerülést vagy nem sikerülést; adagolni a munka mennyiségét! A zongorázásod a képzelet, figyelem, emlékezet, akarat, kitartás, fegyelem, megkülönböztető képesség, ízlés, ítélet magas iskolája lesz számodra; nemcsak zenei, de általános értelemben.

Amit így nyersz a zenetanulásból, az maradandó tulajdonod; lehet, hogy valamely okból nem fogod játékosoddal meghódítani a világot, de mint ember, kiépítetted képességeidet: így nem lesz okod elsiratni a zenetanulással töltött éveket a sötét és hasztalan gyötrődés időszakára gyanánt.

A ZENEMŰ JÁTÉKÁNAK FEJLŐDÉSI FOKOZATAI

Első fok: Tájékozódás. A mű formai és harmóniai elemzése, zongora nélkül.

Második fok: A hangok sorrendjének megjegyzése, zongora nélkül.

Harmadik fok: Tökéletesítés képzeletben, a képzetsornak egyre inkább hallási-mozgásivá való átalakítása.

Negyedik fok: A darab további átalakítása a képzeletben, elsősorban ennek a kérdésnek a megoldására törekedve: hogyan képzelte a szerző? Kövesd mindenekelőtt a szerző közvetlen útmutatásait, mint pl. a tempójelzéseket és dinamikai jeleket. Olyasmikről is tudnod kell, hogy pl. Schumann metronómja sietett, tehát darabjait az eredeti jelzésnél lassabban kell játszani.

Ötödik fok: A mű technikailag különösen nehéz részeinek gyakorlása a zongorán. Ha ezek a részek fárasztók, feltrenírozni a szervezetet, amíg könnyen győzi. Etűdöknél a nehéz részek vagy a műben főként szereplő

figura gyakorlása többféle billentési móddal, minden hangnemben, esetleg moduláló menet alakjában. (Az ujjrend ugyanaz maradjon.) Metronóm.

Készíts magadnak ujjrendeket kezded alkatának, játékos modorának és a tempónak megfelelően; ettől aztán ne térj el. Ebben az egyben nem kell híven követned a szerzőket, mert régebben mások voltak az ujjazat elvei, mint ma. Etűdöknél persze - hol nem a minél simább megvalósítás a cél, hanem a technika fejlesztése egy esetleg kényelmetlenebb ujjrend segítségével - más az eset.

Hatodik fok: A mű eljátszása egészben, igen lassan. Az egyetlen szempont: korrektség.

Hetedik fok: Részletmunka. Minden részlet tökéletesítése a végső lehetőségig. Az egészet azért nem elveszteni szem elől: igyekezzél úgy megvalósítani a művet, ahogy elképzelted. Semmit sem bírsz szebben eljátszani, mint ahogy elképzeled.

Nyolcadik fok: A darab elképzélése és játszása úgy, ahogy a hangversenyen fogod játszani.

Pihentetések, frissítések

Művészi tisztesség dolga, hogy teljesen elkészülve lépj a közönség elé. Arra kevés valószínűséggel számíthatsz, hogy a közönség előtt azonnal a kellő hangulatba kerülsz; diszponálva sem leszel majd mindig fényesen. Biztosítsd be magad tehát azzal, hogy úgy megtanulod a művet, hogy rossz diszpozícióban, idegen hangulatban is képes légy eljátszani. Azonkívül, ha játékodat jól megtervezted, a művet mindenfelől jól ismered, biztosabb leszel, így inkább átengeded magad pillanatnyi hangulatodnak, lelkesültségednek, elragadtatásodnak, mint ha legfőbb gondod az: mi is következik? Végeredményben tehát *így* lesz játékod közvetlenebb.

VALAMI A NYILVÁNOSSÁG ELŐTTI JÁTÉKRÓL

1. Szokd meg a nyilvánosság előtt való játékot. Ragadj meg minden alkalmat, hogy – eleinte szűk körben – közönségnek játsszál. Azonban ezt is csak feltétlenül *elkészülten* és csakis *figyelmes* - és ha lehet - *hozzáértő* embereknek. Tekintsd minden zongoraórát kis hangversenynek, mely – a lelki beállítást illetően is – a komoly hangversenyre készít elő.
2. Mikor otthon játszol, már képzeld el magad a hangversenydobogón.
3. Játsszál a hangverseny előtt minél többször ugyanabban a teremben, ugyanazon a zongorán.
4. Ha kilépsz a pódiumra, kényszerítsd magadra a nyugalom, biztonság és fesztelenség kifejezését és taglejtéseit; ezáltal nyugodtabbá, biztosabbá és fesztelenebbé válsz.
5. Ne fáraszd ki magad a hangverseny előtt. A megelőző hetekben ne gyakorolj lényegesen többet, mint rendszeren szoktál. (Viszont rendes körülmények között is gyakorolj annyit, hogy technikai készségedet és munkabírársodat hangversenyképes színvonalon tartsd.)
6. A hangverseny előtti 1-2 napon igen keveset gyakorolj; a hangverseny napján úgy oszd be gyakorlásodat, hogy munkaképességed és frissességed legnagyobb foka a hangverseny órájára essék.”

Szerkesztette:

Asztalos Rita